

- Viden i fællesskab

2016

Har snoezelen effekt?

Snoezelen anvendes i dag over store dele af den vestlige verden, og betragtes som et relevant tilbud til børn og voksne med forskellige udviklingsforstyrrelser. Men hvad siger forskningen egentligt omkring snoezelens effekt? Kan man forsvare at anvende både økonomiske og personalemæssige ressourcer på snoezelen med baggrund i den eksisterende viden om effekterne? Det er temaet for denne artikel.

Af Søren Lytzau, fysioterapeut og kandidat i pædagogisk sociologi

Mennesket fødes som et sansende væsen, og udviklingen af det lille barns hjerne er afhængig af stimulering fra alle sanser. Det er således ikke bemærkelsesværdigt, at der er skrevet og fortsat skrives så meget om det, som i fysiologiske termer beskrives som sanseapparatet. Uden et velfungerende sanseapparat kan vi ganske enkelt ikke opfylde helt basale behov som for eksempel at drikke et glas mælk. Denne handling, som for de fleste af os forekommer helt banal, kræver, at hjernen er i stand til at sammenholde og bearbejde oplysninger fra både synssansen, taktilsansen, vestibulærsansen og den proprioceptive sans. Fejlinformation fra én af sanserne kan betyde, at mælken ender på trøjen i stedet for i munden. Dette er nok ikke en uvant situation hos de fleste forældre med småbørn, og man kan jo troste sig med, at det går over med tiden, når hjernen har fået bedre styr på sansebearbejdningen.

Hos personer med udviklingshæmning kan der dog være så grundlæggende forstyrrelser i sanseapparatet, at de ikke bare vokser fra fejlinformationer fra sanseapparatet. Der ses således en sammenhæng mellem et lavt kognitivt niveau og sensorisk deprivation, hvor det lave kognitive niveau resulterer i en mindre opsøgende sansemæssig adfærd og deraf manglende sansestimulering, hvilket kan komme til udtryk som sensorisk deprivation¹. Resultatet kan være kompenserende adfærd, hvor personen søger at opfylde den manglende sansestimulering ved for

eksempel at tage tøjet af, rive sig eller gynge voldsomt.

Et internationalt perspektiv

Som metode til forebyggelse og behandling af sensorisk deprivation udviklede man i Holland i midten af 1970'erne snoezelen², som siden har opnået anerkendelse som en veletableret metode indenfor det pædagogiske felt, samt er blevet et registreret varemærke med en lang række produkter bag sig.

Faktaboks

Historisk set lægger snoezelen sig i kølvandet på en lang tradition for at arbejde med sensorisk stimulering til personer med udviklingshæmning. Således benyttede Johann Jakob Guggenbühl (1816 – 1863) sensorisk træning til børn med udviklingshæmning, mens både Jean-Marc-Gaspard Itard (1774 – 1838) og Edouard Seguin (1812 – 1880) tilføjede sensorisk træning til deres undervisningsmetoder. Snoezelen kan altså ses som en logisk udvikling af tilgange, som er udviklet over en periode på næsten 200 år.

Alene i Tyskland er der omkring 2.000 snoezelrum, og i Danmark er der gennem de sidste årtier

¹ Chung JCC, Lai CKY. Snoezelen for dementia. Cochrane Database of Systematic Reviews 2002, Issue 4. Art.No.: CD003152.

² Thompson, S. B. N. & Martin, S. (1994). Making sense of multisensory rooms for people with learning disabilities. *British Journal of Occupational Therapy*, 57, 341-344.

ligeledes sket en støt stigning i antallet af multisensoriske miljøer til brug i forbindelse med undervisning, terapi eller som fritidsbeskæftigelse for børn og voksne med forskellige udviklingsforstyrrelser.

Faktaboks

Landsbyen Sølund etablerede i 2009, hvad der på det tidspunkt, var i hvert fald Europas største snoezelmiljø.

Et snoezelmiljø, der er karakteriseret ved anvendelse af forskellige højteknologiske produkter, til individuel sansestimulering i et lukket miljø.

Den forøgede interesse for snoezelen har resulteret i en række studier af snoezelens effekt på blandt andet udfordrende og selvskadende adfærd samt demens. I 2009 konkluderede Meir Lotan og Christian Gold i en metaanalyse af en række tidligere publicerede studier, at der ikke kunne findes en signifikant effekt af snoezelen til personer med udviklingshæmning³. Samme konklusion kom andre studier frem til i både 2001 og 2015 i forhold til anvendelsen af snoezelen ved demens.

Er anvendelsen af snoezelen så nytteløs? Nej, det kan man ikke sige, for i halvdelen af de analyserede studier fandt man en positiv effekt af snoezelen på deltagernes følelse af glæde og nydelse samt en kortvarig reduktion i udfordrende og selvskadende adfærd både under og op til en time efter opholdet i et snoezelmiljø. Man pegede dog også på, at når snoezelen sammenlignes med anvendelsen af andre enkeltstående sensoriske oplevelser såsom

³ Lotan, M. & Gold, C. (2009). Meta-analysis of the effectiveness of individual intervention in the controlled multisensory environment (Snoezelen®) for individuals with intellectual disability. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, September 2009; 34(3): 207-215.

aromaterapi og at lytte til musik, så var der ikke en større effekt af snoezelen end af disse.

Men hvad så med de erfaringer, som personalet har omkring reduktionen af negativ adfærd, i forbindelse med anvendelsen af snoezelen? Når man foretager en systematisk gennemgang af de studier, som beskriver en positiv effekt af snoezelen, har de det til fælles, at personalet har oplevet en forøget kvalitet i deres samvær med borgerne. Oplevelsen af forøget kvalitet i samværet mellem borger og medarbejder begrundes af Mount og Cavet med, at personalet i forbindelse med snoezelen ofte indgår i en én til én relation med borgeren. Dette betegnes i flere undersøgelser som afvigende fra den normale rutine, og snoezelens effekt i forhold til reduktion af negativ adfærd kan dermed muligvis være afstedkommet af manglen på distraktioner samt fokus på mellem menneskelig interaktion. I stedet for de multisensoriske aspekter af snoezelen skal man måske mere se på den relationsdannelse, som finder sted, fordi man giver den opmærksomhed og gunstige vilkår⁴ og ⁵.

Anvendelsen af snoezelen i et kritisk perspektiv

Ad Verheuls og Jan Hulsegges oprindelige intentioner bag snoezelen er at skabe kravfrie og nondirektive miljøer, der samtidig giver mulighed for at arbejde med individuelt tilpassede sansestimuli. Disse miljøer er ikke tænkt som afgrænsede og lukkede rum, men som elementer, der indgår i dagligdagen. Den tyske professor Krista Mertens har udtalt, at de nuværende snoezelrum ofte er overfyldte med elektronisk

⁴ Mount, H. & Cavet, J. (1995). Multi-sensory environments: an exploration of their potential for young people with profound and multiple learning difficulties. *British Journal of Special Education*, 22, 52-5.

⁵ Hogg, J., Cavet, J., Lambe, L. & Smeddle, M. (2001). The use of "Snoezelen" as multisensory stimulation with people with intellectual disabilities: a review of the research. *Research in Developmental Disabilities* 22 (2001) 353-372.

isenkram, og at det er væsentligt at skelne mellem multisensoriske miljøer og kontrollerede sensoriske miljøer⁶, hvor man i sidstnævnte kan tilpasse sansestimuli individuelt. Dermed har hun skabt et tydeligt skel mellem forlystelsesparkernes multisensoriske miljøer med spøgelseshuse og rutsjebaner og snoezelmiljøernes muligheder for individuelle tilpasninger.

I relation til ovenstående så omtales snoezelmiljøer også nogle steder som "sansernes fitnesscenter", og i denne benævnelse lægges der vægt på snoezelmiljøers evne til at fungere som træningsmulighed for slappe sanser. De fleste snoezelmiljøer er dog ikke skabt til funktionel træning af sanserne, men til at være en fiktiv virkelighed, som vi kan træde ind i, hvor rammen er forudsigelig og tryk. Dette er formodentlig en konsekvens af intentionen om at skabe kravfrie og nondirektive sansemiljøer med vægt på sanseoplevelser. Derfor går man galt i byen, hvis man tror, at man helt kan opfylde en borgers behov for sansestimulering ved en tur i et lukket snoezelmiljø. Funktionel multisensorisk træning ligger måske i virkeligheden, med henvisning til ovenstående studier, udenfor snoezelens primære effektområde. Det kan i hvert fald konkluderes, at der ikke er noget, som tyder på, at de fysiske elementer, som normalt benyttes i snoezelmiljøer, i sig selv fører til positive effekter i relation til adfærd hos personer med udviklingsforstyrrelser.

Konklusionen bliver, at effekten af snoezelen ikke skal findes i anvendelsen af kostbare teknologiske produkter eller farvede lamper, men i det relationelle forhold mellem borger og medarbejder som tilsyneladende kan faciliteres af ophold i snoezelmiljøer.

Der mangler dog fortsat viden om, hvad der sker på et fysiologisk og psykologisk niveau, når vi bevæger os ind i et snoezelmiljø, og forhåbentligt vil fremtidige studier give os svar på dette, så det

bliver muligt at omsætte denne viden til pædagogiske metoder.

⁶ <http://www.isna.de/de/snoezelen.html>